

„Manā ģimenē trīs paaudzēs vismaz 5 sievietes līdz 55 gadu vecumam ir saslimušas un nomirušas no krūts vai olnīcu vēža. Biju ļoti noraizējusies, ka mani var piemeklēt līdzīgs liktenis. Televīzijā dzirdēju raidījumu par pārmantotām onkoloģiskām slimībām un nolēmu griezties pēc palidzības pie specialista Paula Stradiņa Kliniskajā slimnīcā.”

Ingūna Skoliņa,
mājsaimniece
44 gadi

Konsultācijas laikā man tika paskaidrots, ka manā ģimenē ir pārmantots krūts–olnīcu vēžs un būtu nepieciešams veikt gēnu izmeklējumus, lai noskaidrotu manu onkoloģisko risku. Asins paraugā tika konstatēts, ka esmu BRCA1 gēna mutācijas nēsātāja. Šādā gadījumā risks dzīves laikā saslimt ar krūts un olnīcu vēzi ir ļoti augsts.

Pēc saņemtās konsultācijas izvēlējos izdarīt profilaktisku olnīcu izņemšanas operāciju, lai samazinātu olnīcu vēža attīstības iespēju un krūts vēža izveidošanās briesmas. Reizi gadā man ir jāizdara profilaktiska mamogrāfija un krūšu ultrasonoskopija, lai varbūtējo audzēju atklātu pēc iespējas agrīnākā stadijā, kad izārstēšanās izredzes ir ļoti labas.

Kopš profilaktiskās operācijas ir pagājuši vairāk nekā 2 gadi, un ne mirkli neesmu nozēlojusi šo savu lēmumu.

Vēlos aicināt visas sievietes, kurām ir vairāki krūts un/vai olnīcu vēža gadījumi ģimenē, konsultēties pie speciālista un sekot sniegtajām rekomendācijām, lai uzvarētu šo briesmīgo slimību.”

Kādos gadījumos nepieciešama speciālista konsultācija?

- Ģimenē vismaz 2 asinsradinieki slimojuši ar krūts, olnīcu vai resnās/taisnās zarnas vēzi.
- Ģimenē krūts vēžis diagnosticēts pirms 40 gadu vecuma, konstatēts krūts vēžis vīrietim.
- Ģimenē vismaz 3 pirmās pakāpes asinsradinieki (piemēram: dēls, tēvs, tēvamāsa) ir slimojuši ar jebkāda veida ļaundabīgu audzēju.

Kur vērsties pēc palidzības?

Pārmantotā vēža konsultatīvais kabinets atrodas Paula Stradiņa Kliniskās universitātes slimnīcas 24. korpusā, 3. stāvā, Pilsoņu ielā 13, Rīgā.

Konsultācijas pieteikt pa tālruni: 7 069 974.

Pārmantota krūts–olnīcu vēža un resnās un taisnās zarnas vēža gadījumā ir iespējama pašreiz zināmo audzēju ierosinošo gēnu defektu izmeklēšana.

Medicīniski pamatotu kritēriju gadījumā izmeklējumi ir pieejami bez maksas.

Informācija pieejama arī
Pārmantotā vēža institūta mājas lapā:
www.parmantotaisvezis.lv

Informācijas buklets tiek līdzfinansēts no Eiropas Savienības Phare programmas projekta „Pārmantotā vēža informācijas un profilakses centru tīkla izveide Baltijas jūras reģionā – 1. posms“ Nr. LV2002/000-638/SPF/0004 līdzekļiem

locījums

Vēzi var paredzēt un novērst

Viens no efektīvākajiem risinājumiem, lai audzēju diagnosticētu agrīnā stadijā vai arī mēģinātu novērst tā attīstību vispār, ir to personu apzināšana, kurām ir paaugstināts risks saslimt ar vēzi.

Viena no šādām riska grupām ir ģimenes ar pārmantotiem audzējiem.

locījums

Kas ir pārmantots vēzis?

Aptuveni piektā daļa no visiem ļaundabīgajiem audzējiem ir pārmantoti. Tas nozīmē, ka audzēja attīstību nosaka noteikti gēnu defekti jeb mutācijas, kas tiek pārmantotas no paaudzes paaudzē. Pārējos gadījumos ļaundabīgā audzēja attīstībā noteicošā loma ir dažādiem citiem faktoriem.

Varbūtība, ka bērni pārmantos slimību no saviem vecākiem, ir 50%. Katram pārmantoto audzēju veidam ir savi raksturīgie gēnu defekti, tomēr kopumā gēnu izmaiņu gadījumā risks dzīves laikā saslimt ar ļaundabīgu audzēju ir no 2 līdz 20 reizēm augstāks.

Kādi ir biežākie pārmantoto audzēju veidi?

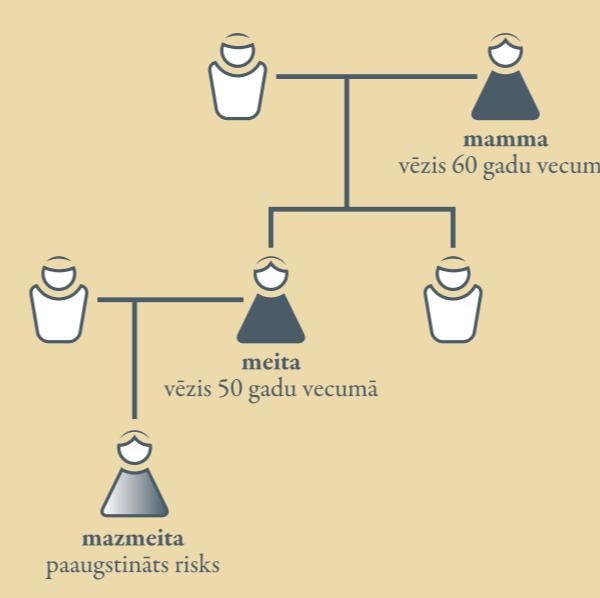
Visbiežāk sastopams ir pārmantotais krūts—olnīcu un resnās zarnas vēzis. Retāk novērojami pārmantota priekšdiedzera, kuņķa, nieru, ādas vēža gadījumi.

Nereti sastopamas ģimenes, kur trīs un vairāk asinsradiniekiem ir dažādi ļaundabīgi audzēji, kas neatbilst nevienai līdz šim pazīstamajai pārmantoto audzēju grupai. Arī šajos gadījumos tiek uzskatīts, ka, visticamāk, audzēji ir pārmantoti.

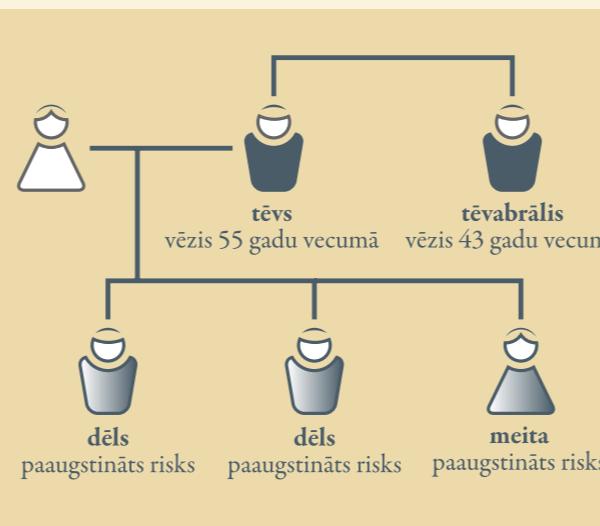
Kā noteikt, vai audzējs ir pārmantots?

Lai noskaidrotu, vai konkrētajā gadījumā ļaundabīgais audzējs varētu būt pārmantots, nepieciešams zināt, vai kādam no tuviem asinsradiniekiem (mātei, tēvam, brāliem, māsām, bērniem, onkuļiem, tantēm, vecvecākiem) ir bijuši ļaundabīgi audzēji. Ja vismaz trīs tuviem asinsradiniekiem ir bijis kāds ļaundabīgs audzējs, tad ar lielu varbūtību var teikt, ka šie audzēji ir pārmantoti.

Tomēr bieži vien cilvēkiem trūkst precīzas informācijas, ar kādām slimībām slimojuši viņu radinieki, turklāt ģimene nav liela. Tāpēc aizdomas par noteikta veida pārmantotu audzēju tiek izteiktas gadījumā, ja saslimuši ir vismaz divi asinsradinieki.

Piemērs Nr. 1: Mātei krūts vēzis ir konstatēts 60 gadu vecumā, bet viņas meitai krūts audzējs attīstījies 50 gados — ir pamatotas aizdomas par pārmantotu krūts vēzi.

Piemērs Nr. 2: Tēvam resnās zarnas vēzis atklāts 55 gadu vecumā, tēvabrālim resnās zarnas ļaundabīgs audzējs konstatēts 43 gados — aizdomas par pārmantotu resnās zarnas vēzi.

Gēnu defekti jeb mutācijas?

Gēni nosaka katra cilvēka raksturīgās iezīmes, piemēram, matu un acu krāsu, auguma īpatnības un daudz citas pazīmes, kā arī noslieci saslimt ar to vai citu slimību. Zinātnieki atklāj arvien jaunus gēnu defektus jeb mutācijas, kas ir saistīti ar ļaundabīgu audzēju attīstību.

Piemēram, pārmantotā krūts vēža attīstību 20–30% gadījumu nosaka mutācijas tā sauktajos BRCA1 un BRCA2 gēnos, kas normāli organismā darbojās kā audzēju nomācējgēni. Arī pārmantotā resnās un taisnās zarnas vēža gadījumā ir atklāti defekti vairākos gēnos, kas ir saistīti ar šo ļaundabīgo audzēju attīstību.

Tomēr vairāk nekā pusē pārmantoto audzēju gadījumu līdz šim nav atklāti konkrēti gēnu defekti. Pašreiz zināmo gēnu defektu neesamība nekādā ziņā neizslēdz pārmantota audzēja diagnozi, un šajos gadījumos noteicošā loma ir informācijai par citu ģimenes locekļu saslimšanu ar ļaundabīgiem audzējiem.

Ko pacientam un ģimenei dod zināšanas par to, ka ļaundabīgie audzēji pārmantojas no paaudzes paaudzē, un kā tās var izmantot, lai uzlabotu onkoloģisko slimību ārstēšanas rezultātus?

Ja kādam pacientam tiek konstatēts, ka audzējs ir pārmantots:

- paša pacienta ārstēšanā jāņem vērā pārmantotiem audzējiem raksturīgās īpatnības – tas var būtiski ietekmēt ārstēšanas rezultātus;
- pacienta veselajiem asinsradiniekiem iespējams piedāvāt gēnu defektu izmeklējumus un profilaktisko pasākumu programmas, lai iespējamo ļaundabīgo audzēju atklātu pēc iespējas agrīnā stadijā vai novērstu tā attīstību vispār.

Izvēloties pārbauditas pārmantotā vēža profilakses metodes, paaugstināta riska personas var novērst ļaundabīgā audzēja attīstību vai būtiski uzlabot tā ārstēšanas rezultātus.

locījums

locījums